

TEMNO PŘED ÚSVITEM

ALISTAIR MOFFAT

 PRESS

Temno před úsvitem

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Alistair Moffat
Temno před úsvitem – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Temno před úsvitem

Alistair Moffat

*Památce Jennie Erdalové,
jejíž jiskra i elán nám nepředstavitelně chybí.*

Prolog

16. června 1945

Pod klenbou stromů se rozprostírala černočerná tma. Léto bylo v plném proudu, košatými korunami dubů a kaštanů však nepronikl jediný paprsek světla a o trase půlnoční stezky se dalo pouze dohadovat. Muž se pohyboval velmi pomalu. Často se zastavoval, zadržoval dech a naslouchal, zda se neozve šustění doprovázející pohyb. Občas natáhl ruku ve směru, kde by se mu do cesty mohl postavit kmen stromu, a pomalým, váhavým způsobem postupoval vpřed. Přesto viděl, kam má namířeno. Zhruba sto metrů od něj osvětloval noční řeku vysoko stojící zářivý měsíc v úplňku, jeho stříbrný svit se mihotavě odrážel od vodní hladiny. Dostat se k ní mu však trvalo mnohem déle, než původně zamýšlel, a svítílmu nemohl riskovat.

Kousek po kousku se šinul k měsícem zalité řece, šmátral v temnotě. Kde přesně se v tu chvíli nachází, to nerozeznal svýma očima, ale chodidly. Cesta byla posledních pár metrů dlážděná, jako vzpomínka na dávné poslání, na časy, kdy po ní mnozí kráčeli vstříc své každodenní práci. Dlažba z červeného pískovce vedla až na samý kraj vody, protože právě zde kdysi ležel rušný brod Monksford. Líně se klikatící řeka Tweed tu v délce pěti kilometrů protékala posvátnou krajinou, obtáčela se kolem dvou prastarých klášterů a v průběhu tisíciletí předcházejících místním mostům se v těchto místech přes její široký tok brodili mniši. Nyní byla stezka napůl zapomenutá, zarostlá a jen čas od času ji využívali jezdci. Mužovu účelu tedy naprosto vyhovovala.

Jakmile našel dřevěný kajak, který tu dříve téhož dne ukryl, s co nejmenším hlukem ho dotáhl ke břehu řeky. Měsíční svit náhle

nabral na intenzitě a po hladině vodního toku, stácejícího se k jihu, směrem k jeho cíli, se roztančila téměř oslnivá záře. Muž vstoupil do proudu, svůj kajak zkušeně ustálil, a když se do něj usadil, loďka se zlehka zakymácela. Vzápětí začal rychle pádlovat na druhou stranu, do vlídné temnoty protějšího břehu, kde se proudem nechal unášet vstříc naději na vyřešení jedné záhady.

To, co mu poslal John Grant, pro něj bylo hádankou i zdrojem rozpaků. Na Grantově pohrbu se sešlo jen málo jeho vrstevníků, protože staroch je téměř všechny přežil. V poskrovnu obsazené kapli panovala tichá atmosféra, byl tu však také jeden osobitý symbol minulosti, který vyvolával vzpomínky na výjimečnou udatnost projevenou v jedné z nejkrvavějších bitev lidských dějin. Na rakvi starého vojáka ležela jeho plukovní čapka, *glengarry*. Byla v barvě námořnické modři, s červenou bambulkou, vzadu měla dvě dlouhé černé stuhy, červeno-bílo-černý lem a nesla naleštěný odznak králových skotských hraničářů. Grant totiž v roce 1916 statečně bojoval v bitvě na Sommě, kde své muže opakovaně vedl přes okraj zákopu a kde ze zpustošené země nikoho zachránil dva raněné spolubojovníky.

Dohromady je poprvé svedla jeho vnučka. Při besedě o místních římských památkách si jí muž okamžitě všiml, jak sedí v první řadě: vysoká, plavovlasá, klasická kráska s bledýma, ledově modrýma očima. Její poklidný výraz mu připadal smutný, poznamenaný vzpomínkou na ztrátu či zklamání. Ve chvíli, kdy se pousmála, se však bezezbytku změnil a do tváře se jí opět vlila vřelá laskavost. Poté mu všechny představila, třebaže neznala jeho jméno. Mohlo se samozřejmě jednat o pouhý výraz zdvořilosti vůči nově příchozímu, a snad to byla jen jeho domněnka, ale – udělala to, aby zjistila, co je vlastně zač? O její roli v tom, co mělo následovat, tehdy neměl nejmenší tušení.

Po zmíněném prvním setkání se stal členem historického spolku a s Johnem Grantem navázal přátelský vztah. Tón byl povětšinou formální, zdrženlivý vůči čemukoli byt jen vzdáleně osobnímu, a konverzace se obvykle točila kolem výhradně historických záležitostí. Z pozadí

zdvořilosti však zároveň vyzařovala bezprostřední, třebaže nevyřčená laskavost a ohromná úcta.

Týden po pohřbu mu z místní advokátní kanceláře přišla pečlivě zalepená hnědá obálka. Ve formálním dopise její odesílatelé muži sdělovali, že bylo přáním jejich klienta, aby obdržel přiložené písemnosti. Uvnitř se nacházel dopis psaný tenkým drobným písmem, připnutý sponkou k listu papíru se dvěma veršovanými strofami, několik map a jakýsi náskres.

„Vím, že ta část starověkých dějin, kterou mám v oblíbené, Vás nudí, i když jste po celé ty měsíce, co jsme se znali, pozorně naslouchal a svědomitě pročítal mé studie na téma stavby římských silnic a pohřebních zvyklostí Římanů. Skrze naše rozhovory cítím, že Váš skutečný zájem leží v politice a událostech mnohem bližších naší současnosti. Tento zájem s Vámi sdílím, dokud jsem však naživu, své myšlenky se neodvážuji vyslovit nahlas, a to před nikým. Římané z tohoto pohledu leží v dostatečně vzdálené a bezpečné minulosti.

O této poslední válce, jejím průběhu i konečném výsledku nám předkládají smluvený příběh. Není na něm mnoho pravdy a Vy to podle mého názoru víte.

Kde je však přímé svědectví o odlišné verzi dějin? Kde jsou zprávy těch, kdo se stali jejími svědky? Je potřeba je vyhledat a povědomí o ní rozšířit dříve, než ti z nás, kdo ji prožili, zemrou a na uzavřené kapitoly historie sedne prach.

Myslím, že vím, kde nalézt pravdu, nevím ale, kde přesně. Pokusíte se v zájmu lepší budoucnosti odstranit nános lží a odhalit, co se v nedávné minulosti doopravdy stalo i to, jak nesmazatelným způsobem tyto události ovlivnily naši současnost?“

Muž, zaražený tak přímými a pevnými názory, sebral zbytek obsahu obálky. Vzkaz byl připevněný sponkou k papíru se dvěma verši opsanými z básně sira Waltera Scotta „Předvečer svatého Jana“.

„Neboj se kněze, jenž v komnatě spal!
Dryburskou cestou už dávno se dal;
Po tři dny mši nyní bude zde sloužiti,
Za duši rytíře, co leží zabítý.

Ošidné světlo snad oči tvé zkalilo,
Ve větru divokém jméno se ztratilo;
V Dryburghu zvoní se a mniši zpívají,
Richarda z Coldinghame na márách hlídají!“

Muž v kajaku pádloval zlehka, tiše a držel se v bezpečí stínů pravého břehu řeky. Bylo už dlouho po zákazu vycházení a na dodržování jeho přísných nařízení nedohlížely jen úřady, ale i slídlilové za závěsy svých domů. Úplněk zvýraznil každý detail krajiny do té míry, že se podobala černobílému filmu.

Zakrátko už dokázal rozeznat shluky vysokých listnatých stromů. Ty lemovaly pozemky náležící venkovskému sídlu přeměněnému v prostorný hotel, za nímž ležela zřícenina dryburského opatství. Muž několika rychlými záběry přešel k levému břehu, kde ucítil, jak se kýl jeho kajaku otřel o dno řeky. Opatrně se zvedl, přidržel se pádla, se šplouchnutím vyskočil do mělké vody a odtáhl svou loďku pod převislé větve nedalekého stromu.

Poté co se po břehu vyškrábal nahoru, zpět do temnoty stínů vrhaných stromy, dorazil ke kamenné zdi postavené na sucho. Tam zůstal stát na okraji areálu opatství, jehož současná podoba připomínala deskovou hru obřích rozměrů, krajinu ze světa „hadů a žebříků“.

Z veršů Waltera Scotta i připojených map a nákresů bylo patrné, že starý voják hledal jakousi skrýš. Co konkrétního by mohla ukrývat,

nebylo jasné, a ještě méně zřejmé bylo, kde přesně se nachází. Ležela však někde tady, mezi rozvalinami.

Během týdnů následujících po smrti Johna Granta a doručení hnědé obálky zavítal muž do opatství poměrně často a zčásti začal chápat nejen jeho dějiny, ale i místní atmosféru prodchnutou vjemem odlišnosti. Pokaždé si dával záležet, aby vypadal jako návštěvník, ne jako někdo, kdo se vyptává. Průvodcům nekladl žádné otázky a nebral si s sebou žádné z map a nákresů, které obdržel.

V průběhu jara a na začátku léta však nezaznamenal ani nejmenší pokrok a zdálo se, že jeho pátrání se ubírá přesně opačným směrem. Při první návštěvě byl přesvědčen, že objevil něco, co starému vojákovi uniklo. Něco, co se velmi podobalo schematické mapě a naráz mohlo vyřešit celou hádanku, pokud by se mu ji podařilo dešifrovat. Na jednom z širokých základních kamenů severní zdi klášterního kostela se totiž nacházela nahrubo vyškrábaná hrací deska.

Jeden ze středověkých stavebníků vzal k pobavení sebe samého i několika dalších dělníků za deštivého počasí, nebo když bylo ještě hůře, do rukou palici a kovové dláto a vytesal desku ke hře známé jako mlýn. Tato prastará strategická hra, kterou původně hráli římsí stavitelé, se podobá šachům, hraje se však na obrazci složeném z několika čtverců vzájemně propojených rovnými čarami, soustředěných od největšího na okraji po nejmenší uvnitř. Oba hráči mají devět kamenů, obvykle černých nebo bílých, jež po jednom střídavě umísťují na některé ze čtyřadvaceti bodů představovaných průsečíky rovných čar a čtverců. Cílem je, stejně jako ve hře piškvorky, dosáhnout nepřerušované řady tří kamenů, označované jako „mlýn“. Tento tah umožní hráči odstranit jeden z protivníkových kamenů, přičemž konečnou metou je eliminace sedmi kamenů z dostupných devíti, aby soupeř nedokázal postavit mlýn složený ze tří kamenů.

Muž se nechal hrou doslova strhnout a v dobročinném obchodě si koupil starou šachovnici s herním plánem mlýna na druhé straně. Ve snaze vytvořit schéma, které by připomínalo mapu, pak s kameny

z dámy přehrával nejrůznější herní strategie. Doufal, že mlýn ukáže určitým směrem nebo že by dvě řady kamenů mohly označit jakési souřadnice. Ve Scottově básni se objevila i číslovka tři a kameníkem vyrytá herní deska ležela v blízkosti velikánovy hrobky. Po mnoha nezdarech, nesčetných tazích, gambitech a nejrůznějších obměnách však nakonec dospěl k závěru, že deska mlýna je naprosto bezvýznamná a že k jejímu odhalení došlo jen náhodou, když v roce 1544 klášter pobořilo anglické vojsko. Nebyla tedy vodítkem, nýbrž pouhou zajímavostí.

Za svých četných návštěv se muž také dozvěděl, že zříceninu opatství koupil v roce 1786 David Erskine, hrabě z Buchanu. Ten, coby nadšený antikvář, zachoval, co se dalo, a společně s překrásnými exempláři stromů a rododendrony vysázel i záhony okrasných keřů, které Dryburgh proměnily v zahradu. Skořápky výstavného kostela a budov konventu se tak staly obdobou letohrádků zřizovaných k doplnění výhledu z oken přijímacího pokoje venkovského sídla: jakýmsi obrovským zahradním doplňkem.

Walter Scott byl za běžných okolností mírným a zdvořilým člověkem, Erskina však neměl ani v nejmenší oblibě a napsal, že hrabě byl osobou, jejíž „značné nadání zakrývala, ba spíše zcela zastíňovala nezměrná marnivost“. Scott byl v Dryburghu pohřben díky právům, jež si udržela jeho rodina. Toto rozhodnutí se ale s přihlédnutím k niterné averzi pociťované vůči majiteli opatství zdálo být poněkud podivné. Měl snad tento nesoulad s hádankou nějakou spojitost?

Muž se začal ve stále větší míře vracet zpět k úryvku „Podvečera svatého Jana“. Druhý z veršů Waltera Scotta otevírala pochybnost, tušení, že vše není takové, jak se navenek zdá: „Ošidné světlo snad oči tvé zkalilo“. Po celý začátek onoho léta – s rostoucím neklidem, že jeho časté návštěvy nezůstanou bez povšimnutí průvodců nebo ženy v pokladně, protože v dnešní době byli všichni dosti ostražití – tedy měnil denní dobu svého vstupu do areálu kláštera. Vzhledem k domněnce, že by sluneční paprsky mohly nějakým způsobem vyjevit

jakousi neznámou skutečnost, přicházel pokaždé ve dnech, kdy svítilo slunce. Nemohl by mu něco prozradit sluneční svit vrhající v odlišných časech různé stíny?

Jeho vytrvalost však do záležitosti nevnikla žádné nové světlo, dokud si neuvědomil věc tak bolestivě zřejmou, až ho to rozzlobilo. Přišlo by na ni i dítě školou povinné. Světlo přeci nepochází jen od slunce! Scott psal o zastřeném zraku a „ošidném světle“ – odpověď na všechny otázky by tudíž mohla poskytnout jasná noc s měsícem v úplňku, pokud ho ovšem nikdo nespátří a nepřistihne při porušení zákazu vycházení. Proto se rozhodl, že po měsíci plném zmařených nadějí mu poslední pokus o vyřešení hádanky starého vojáka stojí za podstoupené nebezpečí, a čekal na noc následujícího úplňku. Na tu dnešní.

Muž vrhl pohled směrem k průčelí hotelu, aby se ujistil, že všude panuje klid a že se nikdo neodvážil vyjít ven ani kvůli tomu, aby se u hlavního vchodu nadechl nočního vzduchu. Poté rychle přešel kamennou zídku a ocitl se v areálu opatství.

Bylo krátce před půlnocí a měsíc šplhal ke svému zenitu. Muž pozoroval, jak hlavní loď klášterního kostela zalévá jasné světlo a její zdi z růžového pískovce takřka září. Dovnitř měl v plánu vstoupit západním vchodem a postavit se čelem k východu, směrem k presbytáři a hlavnímu oltáři, aby zjistil, zda mu měsíční svit neodhalí něco, co slunce nedokázalo. Když však prošel pod oblým portálem, zastavil se zhruba v polovině délky impozantního chrámu a nezaznamenal nic, co by působilo nezvyklým dojmem.

Zatímco postával a rozhlížel se kolem sebe, ticho klidné noci se náhle roztříštilo na kusy.

Kdesi velmi blízko se rozječely sirény, které se rychle přibližovaly, a muž si všiml, jak přes park za zříceninou přelétla světla předních reflektorů. Vystaven jasnému svitu měsíce a s nejbližším úkrytem třicet metrů daleko jednoduše ztuhl. Silou vůle se přinutil nedat se na útěk a vyvaroval se i jakéhokoli prudkého pohybu. Následně se pomalu pustil na kolena a po čtyřech zalezl za nízký pahýl sloupu. Na hotelové par-

koviště se vzápětí přihnaly tři vozy, které ve spršce odletujícího šterku ostře zatočily a zastavily.

Muž vykukující zpoza sloupu spatřil šest policistů v černých uniformách. Ti za sebou hlasitě zabouchli dveře a poklusem vyrazili k hlavnímu hotelovému vchodu. Muž nafoukl tváře a s úlevou vydechl. Na otevřeném prostranství zůstat nemohl. Sehnutý téměř k zemi vystřelil západním vstupem zpět, aby se ukryl ve stínech obrovského sekvojovce. Odtud se pak díval k hotelu a sledoval, jak se nejprve ve společenských místnostech ležících v přízemí a posléze i na chodbách a v pokojích rozsvěcují světla.

O pár okamžiků později se u vchodu znovu vynořila čtveřice policistů. Dva vlekli muže v poutech, byl stále v pyžamu, další dva svírali paže ženy v noční košili. Když se jí do bosých nohou zaryl šterk, zapotácela se a vyjekla. Jeden z policistů ji popadl za vlasy a dotáhl ji až k autu, kde ji takřka hodil na zadní sedadlo. Ozvalo se startování motorů a dva vozy se s blikajícími a vyjícími sirénami vyřítily pryč do noci.

Zanedlouho poté se na schodech u hlavního vchodu objevili další dva policisté, kteří si potřásli rukou s civilistou v obleku. Muž pozorující celý výjev ze stínů dobře poznal až příliš povědomou scénu. Pracovníci Sboru veřejné bezpečnosti dávali přednost zatýkání uprostřed noci, bez jakéhokoli varování a obvykle na základě dříve obdržených informací. Právě v tu chvíli byli totiž podezřelí nejzranitelnější a s největší pravděpodobností se doznali ke svým zločinům či přestupkům. Lidé, kteří takový policejní dohled podporovali nebo neochotně akceptovali jeho nezbytnost, označovali příslušníky Sboru veřejné bezpečnosti za „vigily“. Tento název vycházel z hesla *Semper vigilans* („Vždy na stráži“). Jejich styl připomínal impulzivní kovboje z westernů, kteří si rádi zastříleli a čas od času se z vlastní vůle pohybovali za hranou zákona.

Brutalita, jejímž svědkem se zrovna stal, vyrazila muži dech a přivedla ho k úvahám, že raději zanechá svého pátrání. Vždyť ani nevěděl, co vlastně hledá! Jeho úsilí se změnilo v posedlost – ve velmi nebezpečné zaujetí pro podnik, v jehož důsledku se mohl ocitnout nacpaný na zad-

ním sedadle auta a zbitý skupinkou vigilů. Chladná logika mu však napovídala, že místní násilníci mají napilno. Navíc teď měli dva vězně, s nimiž se mohli zabavit.

V oknech hotelu se stále svítilo a poděšení hosté si budou šuškat a dohadovat se o tom, co se přihodilo. Troufnout si vyjít ven po zákazu vycházení bylo opravdu tou poslední věcí, která kohokoli z nich napadne. Jestli se měl ještě jednou a naposledy pokusit najít, co tu starý voják vlastně hledal, pravděpodobně nastala ta nejbezpečnější chvíle. A jakmile nic nenajde a nenarazí ani na žádnou skrýš, nu... pak na celou tuhle záležitost bude moci zapomenout. Udělal, co bylo v jeho silách, a vystavil se značnému nebezpečí. Nebude tedy nic, co by si mohl vyčítat.

Přesto se však zdálo prozíravé přemístit se tak, aby zřícenina opatství ležela mezi ním a hotelem. Vigilové totiž mohli z vystrašeného páru vytěžít informace, které by je přiměly k rychlému návratu. Muž se proto pustil podél nízké zdi lemující hlavní loď, zahrnul vpravo, prošel portálem, vyrazil dolů po schodišti a zastavil se před vchodem do kapitulní síně. Ta přežila vyplnění kláštera v šestnáctém století takřka nedotčená, okraje jejího prostoru lemovaly kamenné lavice. Muž se opřel zády o studenou kamennou zeď, natáhl si nohy a pokoušel se utřídit myšlenky ve své hlavě. Poplácal se také po kapsách, nahmatal tabulku čokolády a jako rychlou dávku energie schroupal několik dílků.

Pohled na hodinky mu sdělil, že měsíc dosáhne vrcholu své dráhy zhruba za patnáct minut. Jestliže měly měsíční paprsky cokoli ukázat, nejspíš se tak stane v tento okamžik. Držel se v blízkosti sloupků tvořících vstup do kapitulní síně a rozhlížel se po rajském dvoře, aby se ujistil, že je sám a že ho z hořejších pater hotelu nikdo neuvidí. Skrze jiný portál, od paty dalšího schodiště, vedla cesta k objektu brány a mostu přes koryto vyschlého potoka. Za ním začínaly pozemky Abbey House, stojícího přibližně tři sta metrů na jihovýchod, který kdysi býval majestátním sídlem antikváře Davida Erskina. Jeho okna byla potměšlá. Z okolního ticha se neozývaly žádné zvuky doprovázející pohyb.

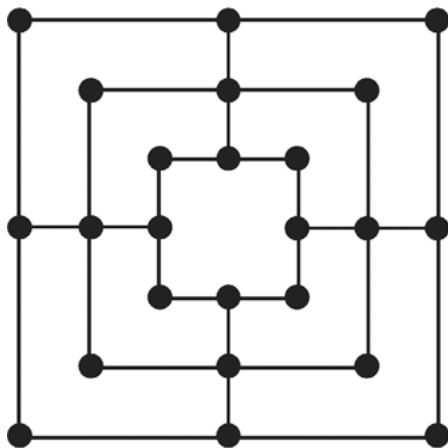
V tu chvíli se nebeská klenba pootočila a svět strnul. Jako by se někde v zákulisí rozběhly kladky, jejichž účelem bylo vyvolat prchavou iluzi – něco, co pozorovatelům přišlo k neuvěření, a přesto se jasně odehrálo před jejich očima. Měsíc zakryl neproniknutelný mrak a země se neočekávaně ponořila do temnoty. Byl to takový šok, že se muž až zarazil. Musel se přidržet, aby neupadl, a pohlédl vzhůru k obloze. Kola se pak opět roztočila, nebeská bář se znovu pohnula, měsíc vyhlédl ven, zemi zalila jasná záře a hádanka starého vojáka byla rázem vyřešena.

O necelých sto metrů dále stála mezi stromy až dosud ukrytá malá válcovitá stavba s kónickou střechou. Na špičce jejího kuželu se jako pozemský odraz nebeského tělesa nad hlavou leskl malý měsíc, který podle všeho zářil vlastním světlem. Když se však muž, jako přitahovaný magnetem, přiblížil, zjistil, že se jedná o jakousi ocelovou kouli. Její perfektně vyleštěný povrch pohlcoval mléčný svit měsíce a vyvolával dojem třpytivé aury.

Na druhé straně stavby byly nízké dřevěné dveře, ze strany velkého domu neviditelné. Uchvácený i povzbuzený tímto nadpozemským okamžikem muž neváhal, a aniž by se obtěžoval rozhlédnout nebo zvážit výsledný hluk, zatlačil ramenem do dveří. V zatuchlé tmě zapnul svou čelovou svítilnu a podíval se dovnitř. Nevelká stavba byla prázdná, dočista jako vymetená. Na její dlážděné podlaze nestály žádné truhly ani bedny. Její zdi nebyly uvnitř zaoblené jako zvenčí. Měly tvar čtverce, a vnitřek proto vypadal jako budka. K vidění tu nebylo zhola nic.

Muž přejížděl po zdech kuželem své svítilny nahoru a dolů. Nebyly rovné, ale pokryté hranatými kamennými schránkami o šířce zhruba třiceti centimetrů. Vloupal se do starého holubníku a před sebou měl budníky sloužící k chovu holubů. Žádní ptáci v nich ale nehnízдили a zdálo se, že tu nikdo nic nenechal ani neschoval. Muž si byl nicméně jistý, že ho „ošidné světlo“ Waltera Scotta dovedlo na správné místo. Stál uprostřed vydlážděné podlahy, upřeně zíral na kamenné schránky a velmi pomalu – téměř mimoděk – si uvědomoval, že nejde jen o budníky. Bylo tu také něco jiného.

Díval se na obrovský herní plán!

Čtyřiadvacet schránek na jedné ze zdí bylo zpodobněním čtyřia-dvaceti bodů desky a muž si povšiml i dvou mlýnů. Do řady vodorovně situovaných budníků byly umístěny tři malé oblé kameny a další tři obsazené schránky představovaly mlýn svislý. Viděl, že jsou rozmístěny jako souřadnice. Mlýny se uprostřed stěny pokryté schránkami takřka sbíhaly, ne však úplně. Oba ukazovaly k budníku, jehož otvor zakrývala kamenná čtvercová deska. Byl uzavřený. Zaslepený.

Muž se sice hranatého kamene dokázal dotknout nataženou rukou, na to, aby deskou pohnul, ale postrádal potřebnou výšku. Spodní schránky tedy využil jako stupínky, po nichž vylezl nahoru, a do malé škvíry po straně se mu podařilo zasunout prsty. Kámen však držel jako přibitý, a když se ho pokoušel vytáhnout ven, polámal si nehty. Se vzdou-vající se hruď a tvář zalitou potem popotahoval za hranu desky, prsty mu po ní ale sjížděly a kámen se neposunul ani o nejmenší kousek. Zdálo se, že kryt je v otvoru usazený napevno. Muž začínal pociťovat únavu a supěl námahou. Pokusil se tedy vylézt o něco výše, aby desku mohl sevřít pev-něji, ztratil však rovnováhu, zašátral kolem sebe a na nevelký čtvercový kámen nechtěně zatlačil. Deska se vzápětí skácela směrem dovnitř.

Muž zvedl její okraj a vysunul ji ven. Poté hmátl rukou dovnitř budníku, odkud vytáhl jakýsi balíček – věc zabalenou do voskovaného plátna. V něm našel tlustý omšelý podřený zápisník, vázaný v kůži. Nic jiného tam nebylo. Muži se dokonce podařilo vylézt nad schránku a namířit svítilnu přímo dovnitř, žádné další předměty však skutečně neukrývala.

Po zběžném přelétnutí tenkých listů zjistil, že nenarazil na tištěný text, ale na stovky stran pokrytých drobným, avšak snadno čitelným písmem. Zdálo se, že se jedná o nějaký diář nebo deník. Setřel z něj prach a pavučiny, otevřel ho a na první straně si přečetl prvních pár řádek.

„Tento deník je majetkem kapitána Davida Erskina z 1. praporu králových skotských hraničářů. Pokud se vám dostal do rukou, znamená to, že není mezi živými.“

I.

To, co držíte v rukou, je z větší části historickým podáním ve starším slova smyslu. Výraz *histór* totiž pro Řeky, kteří ho vymysleli a mezi něž patřili Hérodotos, Thúkydídés a další, označoval „svědka“. Historie byla tedy tím, co svědkové spatřili na vlastní oči a vyprávěli dále. Většinu z toho, co budete číst, jsem viděl a zažil.

Následující text není díky své přílišné neuspořádanosti a útržkovitosti ani tak deníkem, jako spíše zápisníkem. Záznamem toho, nač jsem si vzpomněl a co jsem zapsal, někdy souběžně, jindy až o něco později. Občas jsem také přidal materiál o událostech, k nimž došlo jinde a jejichž svědkem jsem nebyl, protože pomáhají objasnit, jak a proč se tyto věci odehrály způsobem, jakým se odehrály. Zvláště ve chvílích, kdy události začaly nabírat rychlý spád a odvíjely se zcela mimo mé schopnosti je přímo zaznamenávat, jsem se také musel spolehnout na vlastní domněnky. Nic jsem si ale nevymyslel. Místo toho jsem využil své znalosti a chápání toho, jak naši nepřátelé přemýšleli a jaké kroky podnikali, abych těm strašným událostem, jež jsem skutečně zažil, dodal potřebný kontext. Navíc jsem připojil i vlastní verze toho, co mi o svých tehdejších zážitcích vyprávěli ostatní, a to zejména osoba, která je mi velmi drahá.

Vše, co jsem dělal, jsem dělal s těmi nejlepšími úmysly a samozřejmě jsem se dopustil strašlivých chyb a dospěl ke katastroficky mylným závěrům. Mé činy někdy vyvolaly srdceryvný zármutek a vinu i lítost, kterou kvůli nim pociťuji, si s sebou ponesu až do hrobu. Snažil jsem se však jednat v nejlepším zájmu své země nebo konkrétněji: v zájmu těch nejlepších v mé zemi. Bůh ví, že jiní se chovali podle a jejich hanba padla na hlavy nás všechny.

To, co máte před sebou, je pravdivým záznamem nanejvýš významného období. Doby, kdy se náš svět beze zbytku změnil.

V dobrých i zlých časech jsem měl na paměti verše Waltera Scotta, který je pohřben vedle mých příbuzných v místech patřících našim předkům. Ačkoli o mé rodině psal s jistou dávkou zášti, dobře vystihl zdroj toho, proč jsem udělal, co jsem udělal, ve chvíli, kdy se svět řítí k okraji propasti.

„Vydechl člověk, s duší pustou,
co nikdy předtím sobě děl:
Zde je můj domov, má rodná zem!“

Dodatek, 28. března 1945

Následuje opis původního deníku, pořízený nedlouho po vylíčených událostech v době, kdy vzpomínky byly dosud čerstvé. Opisovatel do něj zařadil své vlastní zprávy o dějích, o nichž hlavní pisatel neměl téměř žádné povědomí. Konkrétně se jedná o cestu do Cheviotského pohorí, již opisovatel podnikl, aby se dopátral osudu osoby, která ve všem, co se stalo, sehrála naprosto stěžejní roli, a také aby si vyslechl jeden pozoruhodný příběh.

II.

6. června 1944

Rum, zvratky a strach, to vše prostoupené slanou tříští. Mezitím, co ploché dno výsadkového plavidla pleskalo o neklidnou hladinu Lamanšského průlivu a občas se naklonilo ze strany na stranu, se mužům uvnitř zvedaly vnitřnosti, jejichž obsahem špinili buďto své vlastní oblečení, nebo ho vrhali na batohy těch před sebou. Někteří sice měli od dávení naprázdno podrážděná hrdla, přesto si však dali pořádný lok pálivého, odporňě nasládlého rumu z čutory podávané z ruky do ruky. Jiní zvraceli do svých přileb, které si nechávali vypláchnout nepřetržitým přívalem vodní tříště.

Pevně jsem svíral zábradlí na přídi a nutil se dívat přímo před sebe, odhodlaný se nepozvracet. Už tohle bylo dost zlé, bůhví, co nás ale mělo čekat, až s námi výsadkové plavidlo konečně přestane pohazovat sem a tam a v 7.25 se jeho rampa spustí dolů.

Kvůli strachu jsme všichni jen pro smích. Vyprazdňuje naše vnitřnosti i žaludky, třesou se nám kvůli němu ruce a srdce nám buší jako o závod. Pravda je však taková, že strach nás udržuje při životě. Nutí nás reagovat a podněcuje nás k odplatě. Popouzí nás, abychom vyrazili, dopouštěli se násilí, zabíjeli.

O něco dříve, když seržanti svolali naše tři čety na palubě transportní lodi, kde čekaly na rozkaz k nastoupení do výsadkových plavidel, jsem na vojáky zakřičel, aby se kolem mě shromáždili ke krátkému proslovu, který jsem si v předchozích čtyřiaadvaceti hodinách mnohokrát nacvičoval. Jeden z vyšších důstojníků mi rázně doporučil, abych ho neprodlužoval a nepokoušel se burcovat emoce. Hraničáři byli všichni příslušníky stálé armády a někteří z nich už těžkou palbu na francouzských plážích

zažili u Dunkerque. Já však vycítil, že slova útěchy a klidu očekávají právě ode mě, a to v jakékoli podobě. Co jsem tehdy řekl, bylo naprosto banální. Na listu papíru to dokonce vypadá jako něco nezajímavého, bez fantazie a nevhodné pro daný okamžik. V noci před oním ránem však nemohlo být banální zhora nic. Všechno bylo vystupňované a intenzivní.

„Hraničáři!“ řekl jsem a usilovně se snažil, aby se mi nechvěl hlas. „Už brzy se rampa spustí dolů a my se ocitneme tváří v tvář nepříteli. Průzkum nám hlásí, že na druhé straně uvidíme pláž po odlivu, vlnolam, cestu za ním a řadu domů. Za každou cenu se musíme co nejrychleji dostat pryč z pláže. Jděte pořád dál. Nezastavujte se. Přeneste boj do prostoru nepřítelů. Zlomte vaz, Bůh ochraňuj hraničáře!“

Pravdou bylo, že jsem nevěřil v Boha ani ve svou schopnost dovést tyto vojáky k vítězství, do bezpečí, nebo dokonce zajistit jejich přežití. Důstojnickou hodnost jsem nedostal kvůli přednostem vojenského rázu, ale protože jsem hovořil plynulou němčinou a na univerzitě vstoupil do sboru záložních důstojníků. A předpokládám, že se tak stalo i s ohledem na mou rodinu a její historii. S tituly se totiž nepojí jen privilegia, ale i závazky a také ničím nepodložená domněnka o dědičné schopnosti vést ostatní.

Výsadekové plavidlo zkrápěla nekonečná vodní tříšť, mužům se po každém nadzdvihnutí a plácnutí o mořskou hladinu bouřily vnitřnosti a já cítil, jak se mi třesou ruce a točí se mi hlava. Bůhvíco nás zkrátka čeká. Modlil jsem se, ať mě neopouští odvaha, kterou jsem v sobě měl, ať dokážu pohnout nohama a ať nezostudím své jméno.

Hádám, že ani ty nejzkušenější vojáky a důstojníky stálé armády nemohlo nic připravit na pohled, který je předchozího večera přivítal při nalodění v Southamptonu. 1. prapor králových skotských hraničářů nastoupil na palubu jedné z více než pěti tisíc lodí chystajících se vyrazit z přístavů na pobřeží Lamanšského průlivu, aby se shromáždily v sektoru ležícím jižně od ostrova Wight. Bylo to ohromné loďstvo připomínající

španělskou Armadu, na rozdíl od ní se však plavilo opačným směrem. Moře bylo na všech stranách poseté temnými, do výšky se tyčícími siluetami: mohutnými bitevními loděmi jako *Warspite*, *Ramillies* a dalšími, množstvím křižníků a ještě větším počtem torpédoborců, minolovek, transportních lodí a plavidel, která jsem nedokázal určit. Toto obrovské loďstvo neslo přes sto padesát tisíc ozbrojených, čekajících a navzdory okolnostem nadějí plných vojáků, aby zaútočili na pobřeží Normandie. Něco takového určitě stačilo, nebo ne? Německá obrana dozajista podlehne už jen z důvodu tak obrovské palebné síly a početní převahy. Plnou parou jsme vyrazili jižním směrem a světlý okraj východního horizontu zvýraznil kouřící komíny, stožáry i ježaté obrysy baterií velkých děl. Byl to pohled, který v útrobách vyvolával svíravý pocit.

Zdaleka nejvíc si ale z celé té noční plavby pamatuji dudy. Přes hukot motorů lodí i šplouchání neklidného moře jsem zřetelně zaslechl pronikavý zvuk jejich píšťal a okamžitě poznal „The Road to the Isles“. V hlavě mi pak pořád kolem dokola zněly její důvěrně známé řádky – „daleký Cuillin, co touhu mou budí“ nebo „kolem Tummelu a Loch Rannochu“ či „nikdy jsi necítil vůni ostrovních chaluh“. Hraničáři vesele halasili a byli rádi, že se mohou něčím rozptýlit. Nebyla to žádná válečně laděná tiráda, spíše něco na způsob pochodu, který přelétl další moře a jehož svěží melodie nás vyslala do bitvy v poněkud lepším rozpoložení. Později jsem se dozvěděl, že Simon Fraser, lord Lovat, požádal svého dudáka Billa Millina, ať něco zahraje, a řekl mu, že by v čele invaze do Hitlerovy Evropy měli stát Skotové. Kvílení dud zaslechly i ostatní lodě, jejichž kapitáni nařídili pouštět z ampliónů další hudbu, zatímco flotila plula osudovou nocí dál ke svému cíli.

Když výsadkové plavidlo jejich komanda dojelo až k pláži, Lovat údajně Millina vybídl, aby zahrál „Highland Laddie“ a „All the Blue Bonnets Are Over the Border“. Znělo to bláznivě, ale zdálo se, že hudba nějakým záhadným způsobem rozhání hrůzu, jež vojáky obklopovala. Jeden z Němců, kteří toho dne padli do zajetí, prohlásil, že si Millina pochodujícího po pláži sem a tam – píšťaly s tartanovou látkou předsta-

vovaly snadný cíl – nevzali na mušku, protože ho považovali za šílence. Osamocený dudák ve válce zuřící všude kolem byl opravdu výjimečným zjevem.

Z paluby transportní lodi jsem zahlédl nástup bledého úsvitu. Slunce bylo stále pod obzorem, na východním horizontu se však objevily světle modré proužky. Nad námi duněly směrem k francouzskému pobřeží perutě lancasterů i dalších letadel, která jsem nepoznával, a za pár chvil jsme spatřili záblesky vyvolané jejich bombami explodujícími na pevnině. Bylo to povzbudivé. Německou obranu možná najdeme rozbitou napadrtě a ze sutin budou vylézat vojáci s rukama nad hlavou, připravení se vzdát. Od toho okamžiku začal čas ubíhat tak rychle, že jsem dělal všechno bez přemýšlení a spoléhal se jen na svůj instinkt.

Lodní tlampač zapraskal: „Připravít k nalodění do člunů.“ Už nebylo cesty zpět.

V tlumeném ranním světle musely mé tři čtyři slézt dolů po bocích lodi po šplhacích sítích. Moře bylo tak rozbouřené, že výsadeková plavidla poskakovala dosti znepokojivým způsobem nahoru a dolů, a následkem dmутí vodní hladiny se přes veškeré úsilí jejich posádek mezi nimi a bokem transportní lodi otvíraly široké mezery nebo do sebe plavidla s řinkotem narážela. Bylo to velmi nebezpečné. Někteří vojáci nesli větší množství výstroje než jiní a můj radista Mallen měl značné potíže. Do výsadekového plavidla se nám však podařilo slézt v dostatečném počtu na to, abychom šplhací síť napnuli. Mallena jsme pak rychle dostrkali až dolů, kde po nárazu svých loktů na kovovou podlahu hlasitě vyjekl.

Instruktaž, která proběhla před čtyřiaadvaceti hodinami, nám určila za cíl pláž Queen, ležící nedaleko malého přímořského městečka Ouistreham poblíž Caen. Letecký průzkum odhalil za dlouhým vlnolamem přítomnost obranných postavení, kulometných hnízd i dělostřeleckých baterií. Bylo životně důležité dostat se až k němu, překonat ho, přejít silnici a proniknout za obrannou linii. Podle plánu měly jako první přistát obojživelné tanky, aby zaútočily a přitáhly na sebe palbu, zatímco

bombardéry se ještě předtím pokusí vytvořit krátery, jež poslouží jako úkryt pěchotě. Dvě stě metrů pláže pod vlnolamem však na mě působilo dojmem ideální smrtící zóny. Nemluvě o bolestně pomalém brodění mořskou vodou, než k ní vůbec dorazíme.

Do první vlny vyslal po jednom praporu každý ze tří pluků – hraničářský, královský ulsterský a lincolnshirský. Skotsko, Irsko, Anglie. Pro úplnost se k nám mohli připojit ještě velšští fyzilíři.

Posádkám výsadkových plavidel se i navzdory neklidnému moři podařilo seřadit nás všechny do formace tak, abychom se k pláži dostali přibližně ve stejnou dobu – v 7.25. Série postupných výsadek by totiž obráncům umožnila soustředit palbu z jednoho plavidla na druhé, což by mělo katastrofální následky. Než jsme se však pohromadě stačili pohnout vpřed, ozvalo se hromové dunění a oblohu rozdrásaly jazyky plamenů. Začalo námořní ostřelování. Bylo to ohlušující, jako by explodovala samotná nebesa. Za našimi zády vypálily ze svých obrovských děl *Warspite* a *Ramillies* a jejich granáty nám přelétly přes hlavy jako rychlíkové soupravy, které se právě vyřítily z tunelu.

Když se do našich výsadkových plavidel mocně opřely tlakové vlny vyvolané salvami bitevních lodí, křižníků a torpédoborců, v jejichž důsledku tyto velké lodě odskočily zpět, dostal jsem pocit, že se mi stahuje hrud. Burácení a záblesky v nás měly vzbudit jásot, pravda však byla taková, že naprosto převažujícím instinktem bylo s trhnutím se přihrčit a doufat, že žádný z granátů nedopadne blíž, než by měl.

Chvilé, kdy děla konečně utichla, připomínala signál. Teď jsme byli na řadě my. Formace výsadkových plavidel se jako obrovitá ocelová vlna pohnula vpřed a unášela nás do samého středu sbírající se bouře, která nás každou chvíli měla pohltnout.

Vyhlédl jsem přes okraj přední rampy. Připadalo mi, že v té strašidelné šedé strnulosti kolem nás víří snad všechny větry světa. Až se dostaneme do mělkých vod pobřežního pásma, rampa se spustí a já povedu